

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชกลุ่มปทุมมา เป็นไม้ดอกของประเทศไทยที่กำลังได้รับความนิยมจากตลาด ทั้งในและต่างประเทศในปัจจุบัน มีมูลค่าการส่งออกนับได้ว่าเป็นอันดับสองรองจากกล้วยไม้ (กรมวิชาการเกษตร, 2545) เนื่องจากมีศักยภาพในการทำเป็นไม้ตัดดอก ไม้กระถาง และไม้ประดับสวน เพราะมีความหลากหลายของรูปร่างและสีสันทของดอก ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะหัวพันธุ์ซึ่งมีการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปีจึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง (เยาวภาและศิริพร, 2540) โดยแหล่งผลิตหัวพันธุ์ที่สำคัญของประเทศไทยอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และ พะเยา ซึ่งมีปริมาณการส่งออกปีละไม่ต่ำกว่า 2 ล้านหัว มูลค่า 2.5 ล้านบาท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

ปัจจุบันประเทศไทย มีมูลค่าการส่งออกปทุมมาปีละประมาณ 30 – 40 ล้านบาท ขณะที่ตลาดโลกมีความต้องการหัวปทุมมาไม่น้อยกว่า 200 ล้านบาทต่อปีตลาดนำเข้าหลักได้แก่ ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี โปรตุเกส อิสราเอล เบลเยียม อิตาลี จีน และไต้หวัน ถือเป็นตลาดที่มีคุณภาพและมีกำลังซื้อสูง มีความต้องการหัวพันธุ์ปทุมมารวมปีละ 2 – 3 ล้านหัว ประเทศไทยจึงส่งออกต่างประเทศ 75 เปอร์เซนต์ และเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป 25 เปอร์เซนต์ ซึ่งขณะนี้ได้ขยายการส่งออกปทุมมาไปทั่วทวีปยุโรปและแอฟริกา สำหรับผลผลิตปทุมมาส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตหัวพันธุ์ เพื่อส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ซึ่งมีข้อดีสำหรับการส่งหัวพันธุ์ไปต่างประเทศ ในแง่การจัดการหัวพันธุ์ง่ายกว่าการจัดการดอก เก็บรักษาได้นานไม่เน่าเสียเหมือนดอกสดสามารถขนส่งไปทางเรือได้ในปริมาณ สำหรับความต้องการของตลาดในการส่งออกปทุมมาสามารถส่งออกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปของหัวพันธุ์ และไม้ตัดดอกส่วนใหญ่ปทุมมาจะส่งออกในลักษณะของหัวพันธุ์มาตรฐาน หัวพันธุ์ปทุมมาที่ส่งออก ควรมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.8 นิ้ว มีตุ่มอาหารตั้งแต่ 4 ตุ่มขึ้นไป ตุ่มต้องไม่หัก ไม่เป็นโรค และต้องทำความสะอาดไม่มีดินติดไป สำหรับไม้ดอกกลุ่มปทุมมามีข้อได้เปรียบตรงที่ก้านช่อดอกยาว ช่อดอกชูเหนือทรงพุ่ม น้ำหนักน้อย ขนส่งง่ายอายุการใช้งานค่อนข้างทน จึงได้รับความนิยมในตลาดต่างประเทศ และมีการส่งออกมากที่สุดในสกุลขมิ้น โดยเฉพาะญี่ปุ่น ชอบโทนสีชมพูหวานๆ จะเป็นผู้สั่งซื้อรายใหญ่ พันธุ์การค้าในขณะนี้เพียงพันธุ์เดียวคือพันธุ์เชียงใหม่ ซึ่งมีใบประดับสีชมพู ถ้าไม่มีแต้มสีน้ำตาลที่ปลายกลีบ ตลาดจะมีความต้องการสูง (กรมวิชาการเกษตร, 2557)

จากข้อดีข้างต้นการผลิตดอกปทุมมาจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย มูลนิธิโครงการหลวงได้พยายามเริ่มให้มีการส่งเสริม และสนับสนุนการผลิตปทุมมาให้กับเกษตรกร คือ สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ สถานีเกษตรหลวงปางดะ รวมถึงโครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยฮ่องขุด อย่างไรก็ตาม

ตามการผลิตดอกปทุมมาให้ประสบผลสำเร็จต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอื่นมาสนับสนุน เช่น การเลือกชนิดพืชให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ช่วงระยะเวลา สภาพพื้นที่ และความสามารถของเกษตรกร ซึ่งต้องนำมาใช้พิจารณาส่งเสริมการปลูกเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่คุ้มค่าที่สุด ปัจจุบันการส่งเสริมการผลิตพืชของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเริ่มให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงยังมีการเก็บข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน ตามหลักเศรษฐศาสตร์ อาทิ ขาดการเก็บข้อมูลต้นทุนที่แท้จริง และขาดการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คือ ผลรวมของค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหรือบริการที่จ่ายออกไปจริงๆ หรือต้นทุนที่มองเห็นได้ (Explicit Cost) กับค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายออกไปจริงๆ หรือต้นทุนที่มองไม่เห็น (Implicit Cost) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการที่เกษตรกรนำปัจจัยการผลิตของตนเองมาใช้ในการผลิตดอกปทุมมา ดังนั้นจึงต้องมีการประเมินค่าใช้จ่ายเหล่านี้ออกมาเป็นตัวเงินในรูปของต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) เช่น เกษตรกรนำแรงงานและเงินทุนของตนเองมาใช้ในการผลิต ต้นทุนค่าเสียโอกาสของแรงงาน เช่น ค่าจ้างถ้าเกษตรกรไปรับจ้างหรือทำงานที่อื่น ส่วนต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุนคือ ดอกเบี้ยถ้าเกษตรกรนำเงินทุนไปฝากธนาคาร เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีความสำคัญ ทำให้ทราบถึงแนวทางการผลิตดอกปทุมมา การตลาด และต้นทุนและผลตอบแทนที่แท้จริงจากการลงทุนผลิตดอกปทุมมา เพื่อช่วยเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงนำข้อมูลใช้สำหรับวางแผนการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิต กำหนดรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาต้นทุน ผลตอบแทน และความคุ้มค่าของการผลิตปทุมมา

1.3 ประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบนพื้นที่สูง และผลดีต่อชุมชนบนพื้นที่ราบ

- 1) สามารถนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจในการลงทุนผลิตปทุมมา
- 2) สามารถวางแผนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือลดต้นทุนการผลิต สำหรับส่งเสริมเกษตรกร
- 3) สามารถลดความเสี่ยงในการลงทุน ลดปัญหาหนี้สิน และสร้างความมั่นใจในการลงทุน
- 4) สามารถลดปัญหาการอพยพ เคลื่อนย้ายของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ลงสู่พื้นที่ราบ
- 5) สามารถลดผลกระทบจากสภาพแวดล้อมอันเกิดจากการขยายพื้นที่ปลูกพืช

1.4 ขอบเขตที่ใช้ในการศึกษา

1) พื้นที่การศึกษา

สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

สถานีเกษตรหลวงปางดะ อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยฮ่องขุด อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

แปลงปลูกปทุมมาของเกษตรกร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่

2) ขอบเขตการศึกษา

รวบรวมข้อมูลจากผู้ผลิตปทุมมา จำนวน 4 พื้นที่ ประกอบด้วย สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ สถานีเกษตรหลวงปางดะ โครงการขยายผลโครงการหลวงห้วยฮ่องขุด และแปลงปลูกปทุมมาของเกษตรกร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เพื่อศึกษาข้อมูลต้นทุน ผลตอบแทน และวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการผลิตปทุมมา

